

Terva

Tervaa on valmistettu jollakin tapaa jo esihistoriallisella ajalla omaan tarpeeseen. Suurien määrien valmistukseen kehittyi myöhemmin niin sanottu tervan hautapoltto. Tervanpoltto yleistyi Kainuussa 1700-luvulta lähtien ja suurimmillaan se oli 1800-luvun lopulla. Siitä muodostui monelle elinkeino ja se oli yksi niistä harvoista keinoista, joilla syrjäkylillä asuneet saattoivat saada rahaa.

Terva on puunsuoja-aine, jolla ennen suojattiin mm. puisia laivoja, laitureita ja talojen kattoja.

Tervan valmistus

Tervanpolton raaka-aineena käytettiin yleensä nuoria mäntypuita. Joskus käytettiin myös pihkaisia juurakoita, kantoja ja kuivettuneita latvuksia. Tervan valmistusprosessissa näkyi töiden vuosikierto selvästi. Puiden koloaminen tehtiin keväällä, koska kuori lähti silloin helposti ja puu pihkaantui voimakkaasti alkukesällä. 3-4 vuotta kolotut puut kaadettiin syksyllä ja kuljetettiin polttopaikalle talvella hevosreellä. Puut halkaistiin säröksiksi talvella, sillä puu halkeaa pakkasella helpommin. Tervahaudan latominen tehtiin keväällä kylvötöiden jälkeen ja tervahauta poltettiin kesällä ennen kuin kiireet viljelyksillä alkoivat.

Pienoismalli esittää tervahaudan rakenteen. Turpeella peitettyjä tervaspuita poltettiin noin viikon verran ja palamista piti koko ajan vartioida. Polttoon saattoi liittyä taikakeinojakin, esimerkiksi sytyttäessä piti olla hiljaa. Hautaa ei kannattanut sytyttää kovalla tuulella eikä sateella. Tervahautoja oli monenkokoisia ja tervaa niistä saatiin 25-100 tynnyriä, suurimmista jopa 200 tynnyriä. Ahkera porukka poltti kaksi, jopa kolme tervahautaa kesän aikana.

Vieläkin Kainuun metsissä näkyy paljon pyöreitä kuoppia, jotka ovat entisiä tervahaudan pohjia. Ne ovat suojeltuja kohteita muinaismuistolain perusteella.

Tervan kuljetus

Vesireittien parantamiseksi koskia perattiin kivistä ja Kajaaniin rakennettiin Ämmä- ja Koivukoskeen tervavenekanaavat vuonna 1846. Petäisenniskaan louhittiin niin sanottu Nälkäkanava hätäaputöinä 1800-luvun lopulla. Tervansoutumatka Kuhmon tai Suomussalmen etäisimmiltä kulmilta saattoi kestää huonoissa sääolosuhteissa jopa 3-4 viikkoa. Ahkerimmat Oulun kävijät

tekivät matkan kolmekin kertaa kesän aikana: ensimmäisellä kerralla jo alkukesällä vietiin edellisen kesän viimeiset tervat.

Oulussa terva myytiin kauppahuoneille, jotka toimittivat tynnyrit Tukholmaan. Sieltä terva myytiin eri puolille Eurooppaa.

Kirjallisuutta:

Heikkinen Reijo, Tarinoita tervamailta. Kajaanin ja sen lähiseutujen kotiseutulukemisto. Kajaani 1988.

Tehtäviä oppilaille

1. Tekstissä 32 on kuva [tervanmyyntisopimuksesta](#) vuodelta 1867. Mitä tekstissä kerrotaan? Sopimuksessa suomussalmelaiset Heikki ja Paavo Antinpoika Moilanen ovat saaneet oululaiselta kauppiaalta rahaa 193 markkaa 80 penniä ja he sitoutuvat tuomaan seuraavana kesänä vähintään 40 tynnyriä tervaa kauppiaille. Sopimuksen mukaan kauppias saa määrätä tervatynnyreistä maksettavan hinnan.

Onko sopimus mielestäsi hyvä suomussalmelaisille? Miksi suomussalmelaiset ovat allekirjoittaneet sopimuksen nimikirjaimilla?

2. Laskutehtäviä:

- a) Yhteen tynnyrilliseen tervaa tarvittiin noin 50 mäntyä. Kuinka monta puuta tarvittiin 25 tynnyriin?
- b) Yksi tervatynnyri painaa noin 150 kiloa. Kuinka painava lasti tervaveneessä on, jos siinä on 25 tynnyriä?

3. Ennen tervaa käytettiin paljon suurten puulaivojen suojaamiseen. Mieti, mihin tervaa voidaan käyttää tänä päivänä.

4. Tervapeli (museon tekemä lautapeli)